

GÖRÖG MÁRTA*

Miként ítéltető meg a megítélhetetlen?

Tanulmányomban azt szeretném vizsgálni, hogy a jogalkalmazási gyakorlat, bizonyos vonatkozásokban a jogi szakirodalom miként reagált a Polgári Törvénykönyv (2013. évi V. törvény, továbbiakban: Ptk.) azon, személyiségi jogi védelmet érintő módosításaira, amelyek a Ptk. hatálybalépéséig nem voltak az élő jog részei, s a nem vagyoni kártérítésen nyugvó felfogással ellentétben milyen teszt állítható fel a sérelemdíjra való jogosultság értékelése során, milyen szempontokat vesz figyelembe a bíróság, amikor a pénzben ki nem fejezhető, magasan preferált személyiségi jogok pénzbeli kompenzálása kérdésében foglal állást.

Így különösen vizsgálni kívánom, fellelhetőek-e a bírói gyakorlatban egyes koherenciázavarok, s ha igen úgy milyen megfontoláson nyugodva, s milyen megoldási javaslatok lehetségesek a koherenciázavar feloldására. Ezen törekvésekben vezérlőelv, hogy milyen „szerepkört” kívánt a jogalkotó a bíróságokra ruházni, s milyen jogalkalmazási gyakorlatot tartott indokoltnak. Alapvető elvárás az, hogy olyan joggyakorlat kialakítása és követése lenne az indokolt, amely megakadályozza a személyiségi jogok és a jogvédelem devalválódását, inflálódását, továbbá a joggal való visszaélést megvalósító igényérvényesítést.¹ Ez a vezérlőelv a személyiségi jogokat és azok védelmét érintően egységesnek mondható.

A sérelemdíj a személyiségi jogok megsértésének inadekvát szankciója. Mind a nem vagyoni kártérítés, mind a sérelemdíj természetének vizsgálata során sokszor felmerült / felmerül a kérdés, hogy vajon alkalmas-e a polgári jogi szankciórendszer a személyi jellegű jogviszonyok rendezésére. A kérdés alapvetően igenlően válaszolható meg, lévén a személyi viszonyok rendszerint maguk is vagyoni viszonyokhoz kapcsolódnak, vagy következményeikben vagyoni jellegűek, vagy legalábbis vagyoni szankciókkal illethetők, s mindemellett egyes személyiségi jogok – lásd névhez, képmáshoz való jog – vagyoni értékkel bírnak.

A jogalkalmazási gyakorlat alakításában hangsúlyos szerepet kap a jogintézmény mögött megbújó érdek, megvalósítandó cél, amely cél befolyásolja a jogintézmény egyes jegeinek értelmezését, alakulását. A sérelemdíj kettős funkcióval bír:² az elszenvedett sére-

* egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem

¹ Lásd különösen a kép- és hangfelvétel bizonyítás során történő felhasználását.

² Vö. VÉKÁS LAJOS: *Az új Polgári Törvénykönyvről*. Jogtudományi Közlöny 2013/5, 234. p.; FUGLINSZKY ÁDÁM: *Kártérítési jog*. Budapest, 2015. 833–834. pp.; FÉZER TAMÁS: *A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban*. Budapest, 2011. 346–347. pp.; A nem vagyoni kártérítés funkciójához LÁBADY TAMÁS: *A nem vagyoni kártérítés újabb bírói gyakorlata*. Budapest, 1992. 16–25. pp.

lem miatti kompenzáció és magánjogi büntetésnek is tekinthető, a hasonló jogsértésektől visszatartó preventív célzat.³ Elsődleges funkcióként a jogsértés vagyoni elégtétellel történő közvetett kompenzációja, a judikatúrát vizsgálva az összecszerűség kialakítása mögött elsődlegesen kompenzációs gondolatok húzódnak meg.⁴ A kompenzációs funkció primátusát jelzi a sérelemdíj egy összegben való megítélhetősége. Másodlagos funkciója a magánjogi büntetésként is felfogott prevenció, melynek kapcsán a jogirodalomban többen óvnak attól, hogy a magánjogi büntetésjelleg elsődleges funkcióvá váljon.

A funkció, a sérelemdíj célkitűzésének a vizsgálata a várakozások szerint befolyással kell, hogy legyen az összecszerűségre, amely felfogás már megjelent a judikatúrában a sérelemdíj funkciós gondolatai mentén.⁵ A funkciókötöttség jelenik meg az Új Ptk Tanácsadó Testülete véleményében is annak deklarálásával, hogy „a sérelemdíjra marasztalás lehetőségét biztosító törvényi rendelkezések céljának az a jogalkalmazás felel meg, amely nem marasztal olyan alacsony összegű sérelemdíj megfizetésére, amely nem alkalmas sem a sérelem kompenzálására sem pedig a jogsértéstől visszatartó preventív hatása kifejtésére.”⁶

I. A személyiségi jogsértés bekövetkezte

A személyiségi jogsértés bekövetkezte mint jogi tény a sérelemdíjra kötelezés egyik legfontosabb feltétele. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a sérelemdíj megítélése kérdésében való állásfoglalás magatartás-centrikus vizsgálatot igényel. A korábbi következmény-centrikus vizsgálódásról a magatartás-centrikus felfogásra helyeződik a hangsúly.⁷ A vizsgálódás fókuszában nem a károsító eredmény, hanem a személyiségi jogot sértő magatartás került.

A sérelemdíj a személyiségi jog megsértésének ténybeli alapján követelhető, így ha a fél e kötelelem-keletkeztető tényre keresetlevelében nem hivatkozik, annak megvalósulását nem állítja, akkor keresetének jogalapja hiányzik. Ennek okán a sérelemdíj iránti követelés időelőttisége kizárt.

Ezen feltételt két szempontból szükséges vizsgálni. Egyrésztől felmerül a kérdés, miszerint hozható-e önállóan sérelemdíjban marasztaló ítélet, vagy a személyiségi jogsértés megállapítása, illetve objektív szankciók megítélése mellett kerülhet csak rá sor, illetve a személyiségi jogsértés ténye mint jogi tény önmagában kiváltja-e a sérelemdíj megállapítását? Az első kérdésre a Ptk. szövegszerű választ nyújt, a sérelemdíj nem önálló, sui generis szankció, miután a Ptk. 2:52.§ (1) bek. alapján az kérhet sérelemdíjat, akit személyiségi jogában megsértettek, így a sérelemdíj megítélése járulékos természetű, megköveteli

³ LÁBADY TAMÁS: *Sérelemdíj versus nem vagyoni kártérítés*. Állam- és Jogtudomány 2016/1, 42. p.

⁴ Lásd többek között: Veszprémi Törvényszék 7.P.20.522/2014/13/I.

⁵ Szegedi Ítéletábla Pf.II.20.556/2015/5. (SZIT-H-PJ-2015-123.); Tatabányai Törvényszék 20.P.21.437/2014/5.; Perbeli esetben a másodfokon eljáró bíróság az alábbiakat állapította meg: „Az elsőfokú bíróság által megállapított, a II. rendű alperest terhelő 50.000 forint összegű marasztalás olyan minimális összeg, amely a sérelemdíj intézményét kiüresíti, hiszen annak megfelelő kompenzációs jellege és visszatartó ereje is kell hogy legyen. E körben szükséges a jogsértő fél felróható magatartását és a jogsértés súlyát is értékelni.” Ennek figyelembevételével a sérelemdíj mértékét felemelte 600.000,- Ft-ra. Fővárosi Ítéletábla 2.Pf.20.586/2015/3/II. (FIT-H-PJ-2015-943.)

⁶ Új Ptk. Tanácsadó Testület véleményei <http://www.lb.hu/ptk> (2017. június 30.)

⁷ MOLNÁR AMBRUS: *A sérelemdíj elméleti és gyakorlati kérdései*. Kúriai határozatok 2013/7. 745. p.

a jogsértés megállapítására vonatkozó ítéleti rendelkezést. A második kérdés megválaszolása a Ptk. 2:52. § (2) bekezdésében foglalt norma értelmezésén nyugszik, megdönthetetlen vélelmet rendelve a hátrányokozásra nézve, lévén a sérelemdíj megfizetésére való kötelezésnek nem feltétele az, hogy a sértett az őt ért hátrányt bizonyítsa.⁸

A Ptk. normatív szövege a bírói gyakorlatot elbizonytalanította, s amely bizonytalanság leginkább a bagatell sérelmek kapcsán vált láthatóvá, ugyanis felmerült a kérdés, hozható-e olyan ítélet, amely a személyiségi jog megsértése esetén elutasítja a sérelemdíj iránti keresetet azon az alapon, hogy a jogsértett felet nem érte nem vagyoni sérelem. A sérelemdíj bevezetését, a Ptk. hatálybalépését megelőzően, illetve a bírósági jogalkalmazási gyakorlat „elindulását” megelőzően alapvetően három javaslat jelent meg a kérdés megválaszolása kapcsán. A bagatell-sérelmek kiszűrésére *Béky Enikő*⁹ és *Fézer Tamás* a holland komoly jogsértés (seriousness requirement) kétlépcsős szűrőjét javasolta¹⁰, ahol első, objektív szűrőként funkcionáló lépcsőként arra a kérdésre kell választ találni, hogy az általános élettapasztalat alapján a tényleges magatartás alkalmas-e valamely személyiségi jog megsértésére. Pozitív válasz indokoltá teszi a jogkövetkezmény megítélését, nemleges válasz a szubjektív szűrőként ható második lépcsőre vezet, ahol azt szükséges vizsgálni, hogy az érintett személy kapcsán eredményezett-e személyiségi jogsérelemben megnyilvánuló hátrányt.¹¹ Ezen modell objektíve és szubjektíve is vizsgálja a sérelmet okozó magatartás hatását. A jogirodalomban megjelent olyan modell is, mely bagatell személyiségi sérelmek esetére szimbolikus sérelemdíj fizetését, illetve közérdekű megjelentető célokra való fordítását javasolta, ugyanis egyes amerikai tagállamok büntető kártérítési gyakorlata szerint a megítélt büntető kártérítések egy meghatározott részét állami intézmények kapják.¹² Javaslatomban a kérdés funkció-analízis alapú vizsgálatát javasoltam, vagyis azt, hogy abban az esetben kerüljön sor sérelemdíj megítélésére, amennyiben a kompenzáció és elégtétel / prevenció szempontjai azt indokoltá teszik.

Grammatikai értelmezés szerint a Ptk. alanyi jogot teremt sérelemdíjra a jogsértés pusztá ténye alapján.¹³ A 2:52. § (2) bek. ezt a gondolatot tovább erősíti annak kimondásával, hogy „a sérelemdíjra való jogosultsághoz a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkezésének bizonyítása nem szükséges.” Ezen két normatív rendelkezés alapján kétféle bírósági gyakorlat alakult ki. Az egyik felfogás szerint a Ptk. rendelkezései nem biztosítanak mérlegelési lehetőséget abban a kérdésben, hogy a személyiségi jog megsértésének jogkövetkezményeként megítélhető-e a sérelemdíj. Csak a sérelemdíj összege lehet bírósági mérlegelés tárgya. Ebből eredően a bíróságnak meg kell ítélnie a бага-

⁸ LÁBADY 2016, 42. p.; VÉKÁS LAJOS: *Sérelemdíj-fájdalomdíj: Gondolatok az új Ptk. reformjavaslatáról a német jog újabb fejleményei tükrében*. Magyar Jog 2005/4, 198. p.; utóbbi idézi FUGLINSZKY 2015, 829. p.

⁹ BÉKY ENIKŐ: *A személyiségvédelem aktuális kérdései*. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/2_2007/a_szemelyisegvedelem_aktualis_kerdesei/ (2017. június 30.) oldalszám nélküli elektronikus megjelenés.

¹⁰ FÉZER 2011, 131-132. p.; E modell támogatva lásd: SZEGHALMI VERONIKA: *A képmás polgári jogi védelme és a hazai szabályozás alapvonalainak áttekintése európai példákon át*. In: Médiakutató 2014/tavaszi, 60. p.

¹¹ Ez utóbbi vonatkozásában Béky Enikő azt a példát hozza, ahol egy, az első szűrő alapján egy teljesen ártalmatlan kijelentés egy pszichés zavarokkal küzdő károsult kapcsán komoly személyiségi jogsértést valószínűsíthet meg. BÉKY, 2007, oldalszám nélküli elektronikus megjelenés

¹² REINHARD, JAKOB: *Philip Morris v. Williams - a US Supreme Court új, precedens értékű döntése a punitive damages alkalmazásáról az amerikai jogban*. Magyar Jog 2008/11, 820. p.

¹³ Ptk. 2:52. § (1) bek.: „Akit személyiségi jogában megsértenek, sérelemdíjat követelhet az őt ért nem vagyoni sérelemért.”

tell összegű sérelemdíjat. A másik felfogás szerint a személyiségi jog megállapítása mellett a bíróság elutasíthatja a sérelemdíj iránti keresetet, ha álláspontja szerint a sérelmet szenvedett felet nem érte olyan immateriális sérelem, amely sérelemdíj megítélésére adhatna alapot. *Lábady Tamás*, valamint az Új Ptk Tanácsadó Testülete ez utóbbi álláspontot osztja, azaz a nemvagyoni sérelem bekövetkezése a sérelemdíj megítélésének feltétele. Számos olyan ítélet lelhető fel, amelyben az immateriális sérelem, hátrány értékelése során a bíróságok segítségül hívják a köztudomású-doktrínát.¹⁴ Ez sokszor olyan szövegtartalommal jelenik meg az ítéletekben, miszerint az eljárás tárgyává tett magatartás „objektíve alkalmas volt jelentős érdeksérelem okozására.”¹⁵ *Lábady Tamás* külföldi példaként a PETL Principle of European Tort Law-t említi, ahol a kapcsolódó rendelkezés kimondja, hogy „a jelentéktelen sérelmek és igények figyelmen kívül hagyandók”. A német judikatúra ugyancsak eltekint a bagatell sérelmek fájdalomdíjjal való értékelésétől. *Lábady Tamás* a Ptk. fentebb hivatkozott rendelkezéseihez teleologikus értelmezés útján közelít. Eszerint helyes, cél szerinti értelmezés szerint sérelemdíj akkor kerülhet alkalmazásra, ha az képes betölteni funkcióját, azaz a közvetett kompenzációt és magánjogi büntetést. Eszerint a törvényi rendelkezések céljának az a jogalkalmazás felel meg, amely nem marasztal olyan alacsony, bagatell összegű sérelemdíj megfizetésére, amely nem alkalmas sem a sérelem közvetett kompenzálására, sem a magánjogi büntetés jogsértéstől visszatartó preventív hatásának a kifejtésére.¹⁶ Végül ezen utóbbi álláspont tekinthető jelenleg uralkodó felfogásnak, amely álláspont már alperesi fellebbezésben is megjelenik. Perbeli esetben az alperesi fellebbezésben foglaltak szerint „... bár a Ptk. 2:52. §-ának (2) bekezdése szerint a sérelemdíjra való jogosultság megállapításához a hátrány bekövetkezésének bizonyítása szükséges, a jogsértés ténye önmagában nem váltja ki a sérelemdíjban való marasztalás kötelezettségét. Amennyiben a jogsértés jellege és körülményei alapján az állapítható meg, hogy nem vagyoni sérelem nem következett be, a sérelemdíjban való marasztalásnak nincsen helye.”¹⁷ Ugyanebben a perben ugyanakkor a bíróság az alperest sérelemdíj fizetésére kötelezte figyelemmel arra, hogy a felperesek igen jelentős sérelmet szenvedtek el az őket méltatlan helyzetben mutató felvételek, illetve az alperes hírnévrontó közlése folytán. Közzétett BH-ban jelenik meg az a – mára már meghatározónak tekinthető álláspont – miszerint a személyiségi jogi jogsértés megállapításának nem automatikus következménye a sérelemdíj megítélése. A körülmények bírói mérlegelése adott esetben azt is eredményezheti, hogy a jogsértő nem kötelezhető sérelemdíj megfizetésére.¹⁸ A funkcióanalízis mentén van olyan álláspont is, ahol a bíróság – többek között – azért utasítja el a sérelemdíj megfizetésére kötelezésre irányuló kérelmet, mert „objektív szankciók alkalmazása megfelelő és elegendő eszköze a felperes által elszenvedett sérelem orvoslásának.”¹⁹

¹⁴ Kúria Pfv.IV.21.737/2015/3.; Kúria Pfv.IV.21.764/2015/4.

¹⁵ Veszprémi Törvényszék 7.P.20.522/2014/13/I.

¹⁶ Kovács László a személyiségi jogokat komolytalanná tevő csekély összegű kötelezések elkerülése érdekében javasolta a jogsértés fogalmi elemévé tenni a jóhímvé és becsülethez való jog megsértése esetén a társadalmi megítélést rontását vagy egyéb hátrány előidőzését. KOVÁCS LÁSZLÓ: *Új elemek a személyiségi jogok védelmében*. Magyar Jog 2012/11, 674. p.

¹⁷ BDT 2016. 3519. [25]

¹⁸ BH 2016. 241.

¹⁹ BH 2016. 241.

Nem magát a hátrány meglétét kell a fókuszba helyezni hiszen, ahogy arra *Boronkay Miklós* is rávilágít, hátrány nélkül is megvalósulhat személyiségi jogsértés.²⁰

II. A jogellenes magatartás

A sérelemdíj nem kártérítés. A sérelemdíj a személyiségi jogok megsértésének önálló szankciója, a személyiségi jogsértés bekövetkeztének ténye mint jogellenes magatartás váltja ki a sérelemdíj érvényesíthetőségét. Vannak ugyanakkor bizonyos magatartások, amelyek nélkülözik a jogsértő jelleget. Ilyen, ha a személyiségi jogsértésbe a sérelmet szenvedett fél belegyezett, ahhoz hozzájárult. Szűkítő értelmezésnek megfelelően a hozzájárulásnak kifejezettnek és határozottnak kell lennie, a kiterjesztő értelmezés nem indokolt.²¹ A Ptk. nem kívánja meg azon kitételt, miszerint az érintett csak olyan jogsértésbe egyezhet bele, amely társadalmi érdeket nem sért és nem veszélyeztet. A belegyezésnek korlátot szabnak az imperatív normák, amelyek jogellenesnek minősítenek bizonyos tevékenységeket és mulasztásokat, s ekként nem írhatók felül a magánszemély akarata által. Jogellenesség hiánya mutatkozik akkor, ha azzal az alperes törvényes kötelezettségének tesz eleget, vagy a felperes által a magatartás eredményeként elszenvedett érdeksérelem azoknak a kockázatoknak a körébe tartozik, amelyek bekövetkezésével a mindennapi életben általában számolni kell. Ugyancsak annullálja a jogellenességet, ha közérdek, vagy az alperes jogos magánérdeke teszi a magatartást szükségessé. Az általános kivételtől eltérő szűkebb kivételek körébe tartozik a judikatúra alapján az az eset is, amikor a felvétel elkészítését, felhasználását közérdek, vagy a felvételt készítő, illetve felhasználó jogos magánérdeke teszi szükségessé.²² A hangfelvétel készítése vagy felhasználása akkor nem minősül visszaélésnek, ha arra közvetlenül fenyegető vagy már bekövetkezett jogsértés bizonyítása érdekében közérdekből vagy jogos magánérdekből kerül sor, feltéve, hogy a hangfelvétel készítése vagy felhasználása a bizonyítani kívánt jogsértéshez képest nem okoz aránytalan sérelmet.²³

Vizsgálni szükséges az okozati összefüggés meglétét az alperesi jogsértő magatartás és a személyiségi jogsérelem között.

III. A kimentési ok hiánya

A sérelemdíjra kötelezés feltétele, hogy a jogsértő a kártérítési felelősség szabályai alapján nem tudja magát menteni. A Ptk. egy adhéziós szabályt alkalmaz, ami abban nyújt segítséget, hogy a sérelemdíj fizetésére kötelezés feltételeire milyen szabályokat kell al-

²⁰ BORONKAY MIKLÓS: *A képmáshoz és a hangfelvételhez fűződő jog*. In *Media Res* 2013/1, 115. p. Az általa elemzett ítéleti tényállás szerint a munkáltató a munkavállaló megkérdezése nélkül készített róla fényképet, s azt az alábbi felirattal hozta nyilvánosságra céges kiadványában: „Magasan képzett, gyakorlott és motivált munkaerő önállóan végzi a legbonyolultabb gyártási folyamatokat”. A bírósággal egyetértve Boronkay megállapítja, a jogsértés szempontjából közömbös, hogy a felvétel az ábrázolat kedvező vagy kedvezőtlen színben tünteti fel.

²¹ BDT 2016. 3519.

²² BORONKAY 2013, oldalszám nélküli elektronikus megjelenés.

²³ Többek között: BDT 2011. 2442., BDT 2014.3076.

kalmazni. A Ptk. 2:52.§ (2) bek. szerint „a sérelemdíj fizetésére kötelezés feltételeire – így a kimentés módjára is – a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni.” Ezen szakaszhely alapján a sérelemdíj fizetésre kötelezés alóli mentesülés feltételeit a jogsértő személyre irányadó felelősségi rendszer alapján kell értékelni,²⁴ így a sérelemdíj mind objektív mind szubjektív szankció egyaránt lehet. Mindemellett ugyanakkor meg kell említeni, hogy mind az ítélkezési gyakorlatban²⁵ mind az egyes tanulmányokban²⁶ megjelenik azon álláspont, miszerint a sérelemdíj szubjektív jellegű szankció.²⁷

IV. Összegszerűségi megfontolások

A Ptk. szakított az 1959-es Ptk. azon metodikájával, amely tartózkodott az összegszerűségi kérdéseket érintő állásfoglalástól. A jogalkotó normatív szinten rögzíti az összegszerűsége irányadó általános kritériumokat amikor a 2:52. § [Sérelemdíj] az alábbiak szerint rendelkezik: (3) A sérelemdíj mértékét a bíróság az eset körülményeire - különösen a jogsértés súlyára, ismétlődő jellegére, a felróhatóság mértékére, a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatására – tekintettel, egy összegben határozza meg. A felróhatóság mértékének vizsgálata elégtételi színezettel bír. A jogsértés súlyának, az ismétlődő jellegének az értékelése alapvetően a büntető – utóbbi a büntetőjogi – jelleg irányába sodorva alapvetően az elégtételi funkciót erősíti, míg a jogsértésnek a sérelmet szenvedettre és környezetére gyakorolt hatásának értékelése a kompenzációs funkciót erősíti.

Véleményen szerint nincs olyan normatív rendelkezés, jogintézmény mögött megbújó érdek, amely kizárná a korábbi judikatúrában megjelent „arányosság elvének” alkalmazását. Miként az konkrét bírósági ítéletben megjelenik, „A nem vagyoni kártérítésre irányuló perek többnyire egyedi tényállásúak és csak kevésbé összehasonlíthatóak. Az ítélkezési gyakorlat kiszámíthatóságának és előreláthatóságának jogbiztonsági szempontjai azonban megkövetelik, hogy a személyiségi jogok nagy családján belüli sérelmek esetén megállapított nem vagyoni kártérítések összegében kirívó különbségek, aránytalanságok ne forduljanak elő (arányosság elve)”²⁸ Az általános megfontolások között említhető a Kúria Új Ptk Tanácsadó Testületének véleménye, amely nem támogatja jelképes sérelemdíj megítélését.²⁹

Az összegszerűségi kérdésben való állásfoglalást segítő vizsgálni szükséges az azt befolyásoló különös szempontokat. *Molnár Ambrus*, a kúria tanácselnöke az alábbi

²⁴ Vö. FUGLINSZKY 2015, 829-830. p.; VÉKÁS 2013, 234–235. pp.

²⁵ Veszprémi Törvényszék 7.P.20.048/2015/21/I.; Veszprémi Törvényszék 7.P.20.522/2014/13/I.

²⁶ MAGYARFALVI KATALIN: *Munkavállalók emberi méltósága*. Gazdaság és Jog 2016/7-8, 22. p.; SÁRKÓZY TAMÁS: *Személyiségvédelem az új Ptk. tervezetében és a média*. in: HOMOKI-NAGY MÁRIA (szerk.): *Médiajog 2011. Tanulmányok a médiajog köréből*. Budapest, 2012. 100. p.; BÉRCES KAMILLA: *Az új Polgári Törvénykönyv és a közszféra munkajoga*. In: *Közszolgálati Figyelő* 29. p.; MOLNÁR 2013, 746. p. Ugyanakkor később már jelzi, hogy a sérelemdíj „[...] a polgári jogi felelősség bármely deliktualis, vagy objektív alakzatához kapcsolódhat.” 747. p. Majd ugyanezen az oldalon a sérelmet szenvedett bizonyítási kötelezettségévé teszi a jogsértő magatartása felróhatóságának bizonyítását.

²⁷ Található olyan ítélet, amelynél a sérelemdíj megállapításának feltétele „a felróhatóság az általános vétke-ségi felelősség szerint” Kaposvári Törvényszék 8.P.21.562/2015/9.

²⁸ BDT 2007.1565.

²⁹ <http://www.lb.hu/ptk> (2017. június 30.)

figyelembe veendő kritériumokat jelenítette meg: a jogsértés súlyossága (értékelni szükséges, hogy a jogosultnak mely személyiségi joga és milyen sérelmet szenvedett el.), a jogsértéssel okozott sérelem / hátrány (Molnár Ambrus szerint a sérelmet szenvedettet ért hátránnak a sérelemdíj mértéke szempontjából van jelentősége.³⁰ Vékás Lajos 2013-ban a Jogtudományi Közlönyben jegyezte, az új Polgári Törvénykönyvről szóló tanulmányában maga sem zárta ki, hogy a „sérelemdíj összegének megállapításánál jelentőséghez juthasson a sértettet ért hátrány és annak mértéke is.”³¹), kellő visszatartó hatást gyakoroljon a jogsértőre, a sértett ne jusson indokolatlanul magas és túlzott nyereséghez, a sérelmet szenvedett és jogsértő érdekeinek egybevetése, anyagi helyzetük vizsgálata és mérlegelése, illeszkednie és igazodnia kell a társadalom általános anyagi és értékviszonyaihoz, kerülni kell az indokolatlanul magas, kirívó összegeket, vizsgálni kell, hogy a sérelemdíjat ténylegesen a jogsértő, vagy annak felelősségbiztosítója fizeti-e. A judikatúra elemzése alapján a bíróság további körülményként figyelembe veszi a sérelmet szenvedett személyét,³² az eset egyéb körülményeit,³³ a sérelemdíj reparatív és punitív funkcióját,³⁴ a károkozaskori értékviszonyokat,³⁵ az ítélethozatalkori értékviszonyokat,³⁶ és adott esetben azt, hogy mekkora nyilvánosságot kapott a jogsértés.³⁷ A bírósági gyakorlat alapján nem vehető figyelembe az, hogy az alperesi jogsértő magatartást megelőzően a közszereplők magánéletéről – akár hozzájárulásukkal, akár anélkül – korábban milyen terjedelmű tudósítások, híradások, fényképek jelentek meg.³⁸

Az 1959-es Ptk. hatálya alatt a fájdalomdíj / sérelemdíj felfogás talaján meghozott ítéletek empirikus vizsgálata során kimutathatók olyan körülmények, amelyek figyelembe vétele a kompenzációs funkció érvényesülését támogatja, s emellett mértéket emelő „tényezőként” hat: ha a sérelmet szenvedett félt fiatal korában érte a nem vagyoni hátrány;³⁹ a munkaképesség csökkenés magas fokú;⁴⁰ a sérült a baleset előtt a vívósportban kiemelkedő hazai és nemzetközi eredményeket elért sportoló volt, nagy sportjövő előtt állva rendkívül súlyos sérüléseket, és ennek következtében igen súlyos egészségkárosodást szenvedett;⁴¹ a sérült a baleset következményeként az önálló életvitelre alkalmatlan állapotba került, egész életében mások gondozására szorul, szerelmi kapcsolat kialakításában korlátozott, a családalapítás lehetősége kizárt, és fennáll az elmagányosodás veszélye;⁴² a sérült továbbtanulásra ereje különös megfeszítésével sem képes, a fiatal sérült az ilyen korú fiatal életéhez hozzá tartozó szórakozásra, sport tevékenység végzésére lehetetlenné vált;⁴³ a sérültet az esztétikai sérülések maradványai a sérült testrész fedetlenségével járó

³⁰ MOLNÁR 2013, 747. p.

³¹ VÉKÁS LAJOS: *Az új Polgári Törvénykönyvről*. Jogtudományi Közlöny 2013/5, 234. p.

³² BH 2016. 241.

³³ BH 2016. 241.

³⁴ Győri Ítéltábla Pf.I.20168/2015/3/I.

³⁵ Győri Ítéltábla Pf.I.20168/2015/3/I.

³⁶ Győri Ítéltábla Pf.I.20168/2015/3/I.

³⁷ Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.556/2015/5. (SZIT-H-PJ-2015-123.); Gyulai Törvényszék 5. P. 20260/2014/5.

³⁸ Győri Ítéltábla Pf.I.20168/2015/3/I.

³⁹ Legfelsőbb Bíróság Pfv. III. 22.540/1995.

⁴⁰ Pesti Központi Kerületi Bíróság 19. P. 103.256/1994.

⁴¹ Legfelsőbb Bíróság Pfv. III. 20.991/1994.

⁴² Legfelsőbb Bíróság Pfv. III. 20.991/1994.

⁴³ Legfelsőbb Bíróság Pf. III. 20.854/1990.

megjelenésben hátrányosan befolyásolják,⁴⁴ az indokolatlan szabadságelvonás következtében kialakult súlyos pszichés betegség, személyiségzavar;⁴⁵ az egészségben bekövetkezett súlyos sérelem miatt az életlehetőségek beszűkülése, a felperes segítség nélkül önmagát sem képes ellátni;⁴⁶ a balesetben szerzett sérülések a 26 éves – családjának stabil háttérrel biztosító – anyát megfosztották annak lehetőségétől, hogy életét anyaként és feleségként élhesse, és továbbtanulással kapcsolatos céljait megvalósíthassa;⁴⁷ az elhunyt eltemetése során bekövetkezett méltatlan állapotnak a közeli hozzátartozók számára láthatóvá tétele;⁴⁸ a súlyos baleset testi és lelki következményei a sérült hátralévő életében fennmaradnak, ez arra kényszeríti őt, hogy a megváltozott adottságaihoz igazodó, jelentősen korlátozott életet éljen;⁴⁹ a felperes a kívülálló szemében elrettentő, riasztó típusú, és veszélyesnek tekintett, gyakorlatilag gyógyíthatatlan betegséget kapott,⁵⁰ jelentős és maradandó fogyatékoság és munkaképesség csökkenés maradt vissza, a felperes – fizikai és pszichés állapotának romlása miatt – korábbi életvitelét nem képes folytatni, tanult szakmájában sem tud elhelyezkedni, a munkaerőpiacon rendkívül hátrányos helyzetbe került, ezért megmaradt munkaerejét is csak nehezen hasznosítja, baráti és érzelmi kapcsolatai megszüntek, beszűkültek, újak kiépítésére nem mindig képes.⁵¹

A Ptk. hatálybalépése óta eltelt időre vetített judikatúra elemzése alapján látható, hogy szignifikánsan nem változott a megítélt sérelemdíj összege, ugyanakkor a magasabb összegek irányába való elmozdulás érezhető, ami összefüggést mutat a sérelemdíj prevenciós céljával / funkciójával. Így például a bíróság 500.000,- Ft és 800.000,- Ft sérelemdíjat ítélt meg az ügyvédi iroda titkárnőjének és ügyvédjének előbbi képmáshoz és hangfelvételhez, utóbbi képmáshoz és jóhírnévhez való joga megsértése miatt, amikor az egyik televízió csatorna híradója „Bizonyítékok eltüntetésével gyanúsítja a rendőrség” címmel közölt riportot, amelynek képi állományát. A riportban bejelentés nélkül keresték meg az ügyvédi irodát, ahol a titkárnő nyitott ajtót. A továbbiakban a riportert beszámolt arról, hogy információik szerint a II. rendű felperest védence kérte meg a gólyatáborban maradt személyes dolgai elszállítására.⁵² Vagy egy másik eljárásban a felperest az egyik újságcikk választási kampányidőszakban népirtónak nevezte. Bíróság - helyt adva a felperes kereseti kérelmének, és a kereseti kérelemben megjelölt összeget támogatva – megállapította a jóhírnév sérelmét és 500.000,- Ft sérelemdíjat ítélt meg. A bíróság ítéletében kifejezetten jelzi, hogy annak mértéke nem túlzott.⁵³ Konkrét döntésben megjelenik az alábbi is: „A sérelemdíj megállapításánál a bíróság figyelembe vette, hogy annak reparációs funkciója mellett nem célja a károkozó anyagi ellehetetlenítése.”⁵⁴

⁴⁴ Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 3. Pf. 21.156/1996.

⁴⁵ Szegedi Ítéletábla Pf. III. 20.592/2004.

⁴⁶ Szegedi Ítéletábla Of. III. 20.026/2003.

⁴⁷ Fővárosi Ítéletábla 6. Pf. 21.182/2002/4.

⁴⁸ Baranya Megyei Bíróság 1. Pf. 21.109/2000/3.

⁴⁹ Legfelsőbb Bíróság Mfv. I. 10. 782/2003.; Legfelsőbb Bíróság Pf. III. 24.778/1999.

⁵⁰ Legfelsőbb Bíróság Pf. III. 25. 894/2001.

⁵¹ Fejér Megyei Bíróság Pf. 20 686/2002/6.

⁵² BDT 2016. 3519.

⁵³ Fővárosi Törvényszék P.22.475/2014/5. (I-H-PJ-2014-498.)

⁵⁴ Gyulai Törvényszék 5. P. 20260/2014/5.

V. Igényérvényesítés

A személyiségi jogok magasan preferált személyes jellege indikálja a sérelemdíj iránti igény személyes érvényesítését,⁵⁵ s ezen normatív szinten rögzített megfontolás okán a sérelemdíj iránti igény nem ruházható át élők között, és nem is örökíthető. A megnyílt jogalkalmazási gyakorlatban a sérelemdíj megfizetésére kötelezett személyét érintve a jogi személy tevékenységi körében, nevében eljáró tag, alkalmazott, vezető tisztségviselő által megvalósított személyiségi jogsértés kapcsán merültek fel egymással ellentétes felfogások. Alapvetően két álláspont figyelhető meg a bírósági gyakorlatban: Az egyik felfogás a „felelősség többszöröződésére” épül, eszerint a sérelmet szenvedett mind a jogsértő személlyel, mind a jogi személlyel szemben érvényesítheti a jogsértés szankcióit. Ez az álláspont a Legfelsőbb Bíróság EBH 2010.2126. számú döntésében kifejtettekre épül. A Legfelsőbb Bíróság állásfoglalása szerint „a személyhez fűződő jogok megsértésére – a törvényben meghatározott eseteket kivéve – senki nem jogosult, annak objektív jogkövetkezményei alól senki nem mentesülhet. Ha a jogi személy képviselője megsérti más személyhez fűződő jogát, ezzel szükségképpen túllépi a jogi személytől kapott felhatalmazását, erre ugyanis jogi személy nyilvánvalóan nem adhat feljogosítást. Ha a jogi személy tagja, alkalmazottja, képviselője stb. a jogi személy tevékenységi körében eljárva magatartásával más személyhez fűződő jogát megsérti, a jogsértés objektív jogkövetkezményeiért mind a jogsértést ténylegesen elkövető természetes személy, mind a jogi személy felelősséggel tartozik.”⁵⁶ A másik álláspont szerint a személyiségi jogsértéseket tekintve is érvényesül a jogi személy lényegéhez tartozó beszámítás elve, a jogi személy nevében eljáró természetes személy személyiségi jogsértése is a jogi személy cselekményének minősül.⁵⁷ Dogmatikailag ezen utóbbi felfogás a megalapozottabb.⁵⁸ A jogutódlás az alperesi oldalon biztosított, a személyiségi jogi jogsértés megvalósítójának jogutódlját a vagyoni igények körében helytállási kötelezettség terheli. Felperesi oldalon a Ptk. kimondja, hogy a személyiségi jogokat csak személyesen lehet érvényesíteni.⁵⁹ Ez az anyagi jogi jogutódlás kizártságát vonja maga után. Ugyanakkor ez a szabályozás méltánytalan helyzeteket eredményezhet, ha például egy hosszú évekig tartó sérelemdíj megfizetésére irányuló peres eljárás alatt a felperes elhalálozik. Ezen helyzetek rendezését szolgálja az a jogalkalmazási gyakorlat, amely megengedi az örökösök utóbbi perbelépést annak okán, hogy ha a személyiségi jogában megsértett személy sérelemdíj megfizetésére irányuló igényét per útján érvényesítette, keresetleveleiben az általa érvényesíteni kívánt jogot az annak alapjául szolgáló tények előadásával megjelölte, valamint határozott kereseti kérelmet is előterjesztett, ezzel a személyiségi jogról való rendelkezés az anyagi jogi jogosult részéről megtörtént. A legfőbb bírói fórum több eseti döntéseiben mondta ki, hogy a károsult által már megindított per esetén az örökös a perbe jogutódként belépve érvényesítheti a nem vagyoni kártérítés iránti követelését.⁶⁰

⁵⁵ Ptk. 2:54. § (1) bek.

⁵⁶ EBH 2010. 2126.

⁵⁷ Vö. FÉZER TAMÁS: *Személyiségi jogok*. In: Osztovits András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*. Budapest, 2014. 257. p.

⁵⁸ Az első felfogást a Kúria, a Győri, valamint a Debreceni Ítéltábla, míg a második felfogást a Fővárosi, a Pécsi, a Szegedi Ítéltábla, valamint a Veszprémi Törvényszék támogatja.

⁵⁹ Ptk. 2:54. § (1) bek.

⁶⁰ BH 1996.639.; BH 1997.435.; BH 1999.363.